

Arla komt melk tekort, FrieslandCampina niet

Europese partnerruil verwerkers en boeren

De afschaffing van de melkquotering maakt hoge golven in de EU. In Portugal geldt een fabrieksquotum en in Polen vliegen grote boeren de contracten om de oren. In België verschuift de melkstroom en in Duitsland roept de DBV-voorzitter op tot solidariteit en verlaat zelf coöperatieve marktleider DMK om op contract te leveren aan Hochwald.

De grootste dynamiek op de zuivelmarkt is een paar jaar na de afschaffing van de melkquotering wel voorbij. De markt stabiliseert. Dat is niet alleen de wens die de vader is van de gedachte, maar ook aannemelijk. Het is voor iedereen duidelijk geworden dat vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd moeten worden. Want voor de individuele veehouder die veel geïnvesteerd heeft, resteert bij een dalende melkprijs niets

anders dan nog meer te gaan melken. Als dat massaal gebeurt, daalt de melkprijs nog verder en komt er geen eind aan de neerwaartse spiraal.

EU-waarschuwingen

In de jaren voorafgaand aan de afschaffing van de melkquotering wilde de zuivelindustrie nog niets weten van aanbodregulering. Op

een bijeenkomst van de zuivelbranche in Den Haag riep toenmalig EU-topambtenaar Herman Versteijlen hiertoe op. De zuivelbranche moest een krachtig signaal afgeven als overproductie werd voorzien. Maar hij kreeg geen positieve respons. Want, zo luidde de redenering, als de ene grote marktpartij begint met aanbodregulering, dan neemt de andere het marktaandeel dat blijft liggen over. Een andere topbestuurder die nog veel meer gewicht

in de schaal legde, kreeg ook geen gehoor. In het vakblad Melkvee van juni 2007 riep voormalig Eurocommissaris Franz Fischler de Europese zuivelindustrie op tot een Masterplan ter voorbereiding van de afschaffing van de melkquotering. 'Maak werk van productpromotie, merkenbeleid en bescherm de productiewijze', luidde zijn boodschap. Zo serieus is de dreiging die de vrije melkmarkt voor de industrie en de melkveehouders betekende in Nederland echter nooit genomen, ook al heeft Fischler, die acht jaar Eurocommissaris was en uit de boerenpraktijk komt, bepaald recht van spreken. LTO noemde 1 april 2015, de dag dat de quotering verviel, zelfs Bevrijdingsdag. Het werd een dijkdoorbraak. Brussel was minder extreem in haar opvatting. Toen de melkprijs tot grote hoogte steeg, was de zuivelcrisis daar nog niet vergeten. Maar ook de EU dacht dat het met de instelling van de melkmarktmonitoring, die als mosterd na de maaltijd blijkt te werken, wel goed zou komen. Van een goede voorspelling van de marge, laat staan van een regulerende werking die daarvan uit gaat, is tot nu toe echter niets terechtgekomen. Tegelijkertijd stimuleerde de EU de instelling van producentenorganisaties en maakte het werk van productpromotie en regulering van beschermde productie, zoals Fischler in 2004 al bepleitte.

Twee melkwagens

Dat beleid van beschermde merken en productiewijzen heeft de nieuwe realiteit van fabrieksquota bij grote coöperatieve marktpartijen die gehouden zijn aan afnameplicht, niet kunnen voorkomen. In Portugal geldt al sinds maart vorig jaar een fabrieksquotum en in Nederland heeft FrieslandCampina het inmiddels ook twee keer toegepast. Of de fosfaatreductieregeling ook bedoeld is om het aanbod structureel naar beneden bij te stellen, zullen we waarschijnlijk nooit weten. Bovendien veranderen de verplichtingen en zekerheden, van zowel de afnemende partijen als de leveranciers. En niet alleen leveranciers van melk, maar ook melkveehouders die lid zijn van een coöperatie. Want de instelling van een fabrieksquotum, zonder B-optie, gaat niet bepaald democratisch. Niet in Portugal, en ook niet bij FrieslandCampina in Nederland. In Portugal hebben Hollandse melkveehouders die met het besluit van hun coöperatie werden geconfronteerd, een nieuwe afnemer voor de melk gevonden. De investeringen die zij deden in de melkproductie met honderden koeien extra moeten immers worden terugverdiend. Zo doet zich de bizarre situatie voor dat er twee melkwagens tegelijkertijd op hetzelfde erf kunnen verschijnen. De ene bestemd voor de coöperatie en de andere voor de spotmarkt. De coöperatie accepteert de situatie blijkbaar. Het viel de laatste jaren ook niet mee om de marktsituatie in

te schatten. Ook al was wel voorzien dat de markt volatieler zou worden dan ooit. Dat 10 procent van de markt vrijwel tegelijk met de afschaffing van de melkquotering zou wegvallen, namelijk de Russische markt, was niet voorzien. Het gevolg: nog nooit daalde de melkprijs langdurig zo diep en nog nooit steeg de melkprijs in korte tijd zo snel als in het afgelopen jaar, toen het aanbod van melk structureel daalde. Op spectaculaire wijze verbeterde het resultaat van FrieslandCampina mede daardoor zodanig dat de nabetaaling aan de leden net als vorig jaar toch weer op een hoog niveau ligt.

Dutch Milk Foundation

Het weerhoudt FrieslandCampina-leden er wellicht van om een andere leverancier te zoeken, want die mogelijkheid is er zeker. Tot nu toe hebben sinds de fusie in 2008 niet meer dan 106 leden gebruik gemaakt van de vertrekregeling, die hen de mogelijkheid bood zich bij andere coöperaties in te kopen, blijkt uit cijfers van de stichting Dutch Milk Foundation. In 2016 vertrokken acht leden die gezamenlijk bijna acht miljoen liter melk produceerden. Tegelijkertijd is de onvrede over de melkminderingsregeling groot, evenals de manier waarop de besluitvorming tot stand is gekomen en de rol die FrieslandCampina daarbij speelde. Bovendien wil de nieuwe ledenraadvoorzitter Frans Keurentjes uit Hornhuizen (GR) de melkminderingsregeling geen incidentele gebeurtenis noemen. Of het in de toekomst vaker gaat gebeuren, sluit hij daarmee niet uit. Het enige dat hij erover kan

Er kunnen twee melkwagens tegelijkertijd op hetzelfde erf verschijnen

zeggen, is dat er dit jaar, in 2017, vrijwel zeker geen nieuwe melkminderingsregeling zal komen. Overigens is er ook onvrede bij andere al dan niet coöperatieve zuivelverwerkers. Bij Arla bijvoorbeeld. Het beleid is de melkveehouders opgelegd. Zelfs in de Tweede Kamer werd het per ministeriële regeling doorgedrukt. Naast A-Ware is Arla een marktpartij die graag meer boerderijmelk ophaalt in plaats van alleen maar melk van de Dutch Milk Foundation te betrekken. Om die reden leveren de meeste Belgische en Nederlandse leden van de Waalse coöperatie Walhorn sinds 2015 aan de Arla-fabriek in Nijkerk. De Scandinavische zuivelcoöperatie trekt in heel haar werkgebied binnen en buiten Noordwest-Europa de portemonnee. In Zweden en het Verenigd Koninkrijk is de melkinname fors afgenomen. Miljardenonderneming Arla heeft op termijn de mogelijkheid om het grootste verschil te gaan maken op de Nederlandse markt voor

zuivel. In de toch al moderne fabriek in Nijkerk wordt in 2017 een bedrag van 6 miljoen euro geïnvesteerd. Honderden miljoenen liters melk moet FrieslandCampina verwerken als Arla alle melk zelf gaat ophalen in Nederland. Maar voorlopig is het niet aan de orde dat de bestaande situatie waarbij 1,2 miljard liter melk (maximaal) tegen marktconforme prijzen wordt afgestaan door FrieslandCampina aan haar voormalige fabrieken in Bleskensgraaf en Nijkerk, verandert. Dat laat FrieslandCampina-coöperatievoorzitter Frans Keurentjes weten. Gezien de omvang van dit volume is het bepaald geen overdreven voorzorg om de gevolgen van veranderende afspraken hierover in kaart te brengen. Overigens worden geen mededelingen gedaan in welke mate het volume van 1,2 miljard wordt benut. In tijden van schaarste zal FrieslandCampina de melk graag zelf verwerken en in tijd van overaanbod kan het als een molensteen om de nek hangen.

Massa opzeggers

Niet voor niets nam FrieslandCampina in 2016 afscheid van tientallen Belgische leveranciers. Deze melkstroom is verlegd naar het Belgische Milcobel, dat zeer hard werd getroffen door de crisis, maar inmiddels een van de beste betalers is. De heftige melkprijschommeling is te verklaren door het grote aandeel melkpoeder in de melkverwerking door Milcobel. Maar ook het Belgische Milcobel moet lijdzaam toezien dat een honderdtal leden heeft opgezegd. Het gros van deze opzeggers vindt een nieuw afzetkanaal bij het Waalse Laiterie des Ardennes. Net als voor Milcobel geldt voor DOC Kaas dat de melkverwaarding te weinig oplevert, ook al is het productieproces uiterst efficiënt. Het productassortiment is te beperkt en de grootse afzetmarkt, Rusland, is weggevalen. Dat heeft tot een verlies van honderden miljoenen liters ledenmelk geleid, zeker bij grote broer DMK in Noord-Duitsland. De zorgen over

deze miljardenonderneming zijn zo groot dat ook de nieuwe vakgroepvoorzitter van het Duitse Bauern Verband (DBV), Karsten Schmal, is opgestapt. Hij koos voor Hochwald vanwege een tienjarig contract dat hem veel garanties biedt. Schmal benadrukt het belang van structurele maatregelen om marktprijschommelingen tegen te gaan, zoals langjarige contracten, prijsrisicomanagement op de termijnmarkt of productie volgens een beschermd concept. Bijvoorbeeld bergboerenmelk voor chocolademerken Milka. Ook prijst hij FrieslandCampina-veeouders die zich grondig afvragen wat de risico's zijn om van afnemer te veranderen.

Poolse Polmlek en Mlekpól

Producers op contractbasis. Het geeft keuzevrijheid en voorkomt een productiestop zoals bij FrieslandCampina, waar de leveringsplicht het onmogelijk ►

Mlekpól is markleider in Polen met circa een kwart van de totale melkproductie. De productie kan de komende jaren nog flink gaan stijgen als de veehouderij moderniseert en de melkproductie per koe snel toeneemt, een scenario dat in Nederland inmiddels ondenkbaar is.

maakt om de resterende melk in geval van een fabrieksquotum aan een ander te leveren. Dat terwijl FrieslandCampina wel de afnameplicht heeft afgezwakt. Als zelfs de zekerheden van het coöperatieve lidmaatschap onder druk komen te staan, wat is een contract bij een private partij dan nog waard? In Polen stapte melkveehouder Arend Jan Hendriks over van de particuliere zuivelfabriek Polmlek naar het coöperatieve Mlekpól, nadat zijn afnemer tweemaal, eerst in 2009 en later in 2016, in tijden met lage melkprijzen het contract wilde aanpassen. Weliswaar hield de onderneming zich aan de opzegtermijn van drie maanden, maar toch voelde dat slecht. Het is praktisch onmogelijk om in drie maanden tijd een nieuwe afnemer te vinden.

Hendriks rekent bij zijn nieuwe afnemer op een minder sterk schommelende melkprijs en dus meer zekerheid over de afname, ook al levert hij iets in qua melkprijs. Want coöperatie Mlekpól reserveert melkgeld voor investeringen, terwijl Polmlek contractueel gehouden was de prestatie van Mlekpól te evenaren, inclusief winstuitkering. Hendriks hing bovendien een boete van 25.000 euro boven het hoofd, als hij zich onverhoopt zou bedenken en per 1 maart niet zou gaan leveren aan zijn nieuwe afnemer. Dat was opgenomen in de leveringsvoorwaarden. Gezien het feit dat zijn voormalige afnemer Polmlek aanbod de boete te betalen, is het wantrouwen van de coöperatieve nieuwe afnemer Mlekpól niet zo vreemd.

Campina-merkmelk

Gemiddeld is de melkprijs in Polen 3 cent lager dan in West-Europa, blijkt uit cijfers van EuroStat. Mlekpól is markleider in Polen met circa een kwart van de totale melkproductie. De productie kan de komende jaren nog flink gaan stijgen als de veehouderij moderniseert en de melkproductie per koe snel toeneemt, een scenario dat in Nederland inmiddels

ondenkbaar is. Extra melk kan de individuele melkveehouder die in Nederland wil groeien voorlopig niet meer bij FrieslandCampina kwijt. De route 2020 is niet langer meer het codewoord, die voorzag in het zo goed

ingrediëntenproductie met hoogwaardige microfiltratietechnologie plaatsvindt. De focus wordt verlegd naar productinnovatie en promotie. Het merk Campina en Campina-melkveehouderij moet steeds meer waard

worden. Jaarlijks wordt er al ruim een half miljard euro aan besteed en dat bedrag wordt geleidelijk opgevoerd. Voor melkveehouders die de bijbehorende focus op duurzaamheid, bijvoorbeeld vanwege de herverdeling van melkgeld door de

oplopende weidemelkbonus, niet meer mee kunnen maken, ligt een vertrekpremie van de Dutch Milk Foundation te wachten.

“ Het Campina-merkmelkbeleid sluit aan bij wat voormalig Franz Fischler in 2007 reeds bepleitte ”

mogelijk tot waarde brengen van de extra melk die de leden zouden gaan leveren in het quotumloze tijdperk. Nu heet het ‘nog beter benutten en inzichtelijk maken van de nutritionele waarde van onze zuivelproducten, waarmee de basis is gelegd voor het succesvol verwaarden van de melk van leden-melkveehouders’. Het aandeel van de melk dat tot merkzuivel wordt verwerkt, moet verder stijgen. Want dat levert de leden een structurele hogere prestatiebonus op, vergeleken met concurrerende zuivelondernemingen, waarmee het verschil moet worden gemaakt.

„Leden verdienen een eerlijke prijs”, benadrukt conerndirectievoorzitter Roelof Joosten. Nieuwe investeringen in extra verwerkingscapaciteit staan niet meer op de rol. Wel staat er circa 500 miljoen euro in de begroting van 2017 voor het uitbouwen van bestaande projecten. In Gerkesklooster (FR), waar productie- en kaasopslagcapaciteit wordt gebouwd ter vervanging van de Brabantse locatie in Rijkevoort en in Borculo, waar

Hooimelk

Dit Campina-merkmelkbeleid sluit aan bij het door voormalig Eurocommissaris Franz Fischler in 2007 reeds bepleite merken- en productiewijzebeschermingsbeleid. In zijn eigen land worden de revenuen van dat beleid zichtbaar. Hooimelk in Oostenrijk wordt meer en meer een begrip. De productiewijze van ‘hooimelk’ is duurder, maar de meerwaarde is ook duidelijk. De melkprijs schommelt veel minder sterk dan in West-Europa, mede dankzij de invloed van de Italiaanse zuivelmarkt. Grootschalige bulkproductie voor de export heeft ook in Nederland geen toekomst meer, waar veruit de hoogste veebezetting in de EU te vinden is. Niet voor de varkenshouderij, maar ook niet voor de melkveehouderij. Goedkoop veel melk produceren zonder de nieuwste eisen gaat in Polen veel beter. ■

Aardappelcontracten

In de Nederlandse aardappelwereld zijn risicospreiding via het aantal afnemers en de afspraken die worden gemaakt over levering, prijs en kwaliteit, heel gebruikelijk. Terwijl in de suikerbietenteelt de coöperatieve afzet via marktmonopolist Cosun de enige mogelijkheid is. Maar de suikermarkt is dan ook nog steeds gequoteerd. De coöperatieve Cosun-telers realiseren overigens een aanzienlijk beter resultaat dan telers in het buitenland, waar de suikerbietenmarkt en -verwerking anders geregeld is dan in

Nederland. Het grote verschil tussen de aardappelwereld en de melkveehouderij betreft de investering in de stal. Een aardappelteler investeert misschien in een bewaarschuur, maar de noodzaak om financiële verplichtingen als gevolg van investeringen te moeten nakomen, is niet zo groot als na de bouw van een nieuwe koeienstal. Dat maakt het aangaan van afzetrisico's eenvoudiger, al is de opbrengstschommeling in kilo's product juist veel groter dan in de melkveehouderij.